

RUBENS

DOOR ROGER AVERMAETE

MENEER Rubens had zich, eens en vooral, een houding gekozen: de hoed met de pluim op een oor, de degen aan de zij, de linker vuist in de lende; daarbij, lichtjes driekwart gekeerd, in afwachting van den photograaf. Nooit heeft zijn gelaat hem verraden. En dit heeft zijn lofzangers toegelaten edele, definitieve en perfect valsche beelden van den meester op te hangen, zooals het hoort, wanneer beroepsphotografen een zóó eminent personage te behandelen krijgen.

Te Antwerpen, op de Groenplaats, staat Rubens in het brons vereeuwigd. Zijn vroegtijdige kaalhoofdigheid is omgetooverd in weelderige lokken. Omdat een zóó groot man niet kaalhoofdig zijn kan.

Drie eeuwen lang werd zijn vorstelijke woning afgetakeld door verschillende eigenaars. Toen er eindelijk aan gedacht werd haar in eere te herstellen, bleef er nog juist een portiek over. Dat was nu eens iets voor Antwerpen. De Antwerpenaren houden niet van het Nieuwe, niet veel van het Oude, maar wel van nieuwe steenen. Ze hebben dan ook een splinternieuw Rubenshuis opgetrokken. Binnen een eeuw of twee houdt een ieder het immers toch voor authentiek?

Eens Meneer Rubens dood, heeft zijn familie alles wat hij bezat onder den hamer gebracht, zoodat er geen enkele herinnering bewaard is om het verrezen huis te sieren. Maar men zal wel het een en ander vinden dat hij had kunnen bezitten en aldus zal met piëteit het decor van zijn glansrijk leven hersamengesteld worden. De handelaars in antiquiteiten, die meer droom dan waar verkopen, zullen toejuichen en de Duivel hale de oudheidkundigen met hun vitterijen! Wat men gelooft, dát is de Waarheid. En wat maakt het dat de historische woorden nooit uitgesproken werden?

De echte glorie, dat beduidt als fabrieksmerk op sigarenbanden prijken — of op bierflesschen; dat wil ook zeggen, als uithangbord dienen voor allerhande bedrijven, die absoluut geen verband houden met de specialiteit van den beroemden man. Rubens heeft deze glorie bereikt.

De bewondering die naar Rubens gaat is van een echt mysterieuse essence. De gewone sterveling voelt zich, in zijn binnenste, van een volkomen stupiditeit voor al die gekleurde tafereelen. Hij heeft zijn best gedaan: voorzichtig op de teenen geloopt, zijn adem ingehouden, ja zelfs, den mond geopend om het beter te snappen. Te vergeefs! Sindsdien heeft hij zorgvuldig de plechtige oorden vermeden waar geheimzinnige schilderijen

RUBENS

en slaperige wachters geëxposeerd zijn. En hij bewondert van verre en te goeder trouw....

Rubens, deze ongekende God der Antwerpenaren, is overal present in hun stad, die hem dubbel merkte door den geest en door den vorm.

De geest van Antwerpen, dat is de negotie. Deze hoogmoedige stad houdt alleen van praal en pracht. Haar liefde voor de kunst? Zuiver rhetorica! Rijkdom, zonder vertoon, dat heeft geen zin. Een beetje mæcenaat komt daarbij precies te pas. Maar de kunsten beschermen is nog geen teeken van liefde.

In een periode van geweldig verval, verwierf Meneer Rubens een enorm fortuin. Door zijn noesten arbeid, door de vereenigde krachten van medewerkers en leerlingen, door zijn uitgezochte en met zorg onderhouden relaties. Een groot zakenman. De Goden hadden hem prachtig bedeed en deze gave leende zich tot voortreffelijke uitbating. Nadat hij rijk en machtig geworden was, droomde hij er nog van een politieke rol te spelen. Dat is een van zijn zeldzame zwakheden en de eenige welke hij verraadt, de pen in de hand.

Van de Schelde, met haar groote bocht, waar de bolle rompen der schepen leven in brengen, tot de kronkelende straatjes der oude stad, voedt Antwerpen zich met curven. Te vergeefs heeft de Gothiek getracht er vasten voet te krijgen. De rechtlijnige architectuur welke de modernisten haar opdringen, valt al evenmin in den smaak van deze stad. Ze is barok van harte. Ze houdt van rijke decors, massieve koepels en een fleurigen stijl. Staatsie en hoogdravendheid zijn haar ongetwijfeld liever dan zuiverheid en soberheid.

En haar fauna? Voorname en veeltalige patriciërs, die zoodanig de „seigneurs” hebben uitgehangen dat ze den bijnaam van Sinjoren verdiend hebben. Vrouwen, hoog op de beenen doch kort van hals, wier rijke tooisels het schitterende vleesch doen gelden. Welustig en filosofisch volk, curieus mengsel van oeroud paganisme en van godsdienstige traditie. En zelfs die paarden der haven, met hun majestatischen gang, die door de mechaniek verdrongen, maar niet overwonnen worden. Het zijn alles machtige curven, curven in voortdurende beweging, soevereine curven!

Het volstaat niet eens zich achter een masker te verschuilen: de lijn spreekt! Rubens misprijst de Gothiek, die hij barbaarsch vindt. Hij wil noch van verticale, noch van horizontale lijnen hooren. Zijn teekening draait. Fleurige en speelsche arabesken. De plooiën van een kleed, de manen van een paard, een boom of een gespannen spierenspel: listen om den kliënt te vangen en ook om te misleiden. En het lukt. Brave schoolmeesters ontdekken een godsdienstig gevoel, omdat Rubens Jupiter op het kruis genageld heeft.

De lijn alleen is een echt teken en een handteekening. Maar men moet kunnen lezen.

Antwerpen heeft Rubens gevonden om barok te worden. Hebben de Antwerpsche vrouwen op hem gewacht om op zijn godinnen te gelijken? De eenige modellen van hem bekend zijn toevallig Italiaansche. En wat Hélène betreft, een ieder weet dat hij haar geschilderd heeft reeds lang vóór haar geboorte. . . .

De kleur is taal. Het is gelukkiglijk een geheime taal. Wat zouden anders de brave luitjes zeggen? Heeft men het recht met het onderwerp te gekscheren? Rubens schildert met lichte kleuren. Voor de vreugd. Vreugd eveneens die lichte en doorschijnende materie. Wonden, oogen die weenen? Dat het rood zinge! En dat de lijken hun rol van dooden spelen om het gezonde vleesch te camoufleren. Het onderwerp, wat een scherm!

Vermetelheid of onvoorzichtigheid? Teekening, kleur en onderwerp versmelten op eens. Voor het genoeg. Ziehier „De Herder en de Herderin” en de „Kermis” Het masker is gevallen. Het plebs herneemt zijn rechten. De wulpsche vreugd berst uit. Meneer Rubens, is dit gepermitteerd vanwege een „secretaris van Zijne Katholieke Majesteit in zijn geheimen of privaten raad”? Indien de brave luitjes dat moesten weten! Herneem vlug uw houding, driekwart, voor het objectief, krul sierlijk uw snor en leg de hand op uw degen: het nageslacht bekijkt u.

Antwerpen heeft hem een prachtige begrafenis bezorgd, vergezeld van feestelijke banketten. Maar Rubens is niet dood. Men mag het echter niet weten, ter wille van de kinders, die zóó talrijk zijn. Men zegt dat Watteau, en tot zelfs Renoir Het is nog een geluk dat de brave luitjes gewoonlijk blind zijn. Ze houden nochtans zeer veel van schilderijen. Vraag het maar eens en ge zult het hooren. . . .